

ARAŞTIRMA / RESEARCH

COVID-19 Sürecinde Bir Devlet Üniversitesindeki Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Algıları

Distance Education Perceptions of the Students of the Health Sciences Faculty at a State University in the COVID-19 Process

Rujnan TUNA¹ , Safiye ŞAHİN²

¹İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
²İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye

Geliş tarihi/Received: 12.01.2022

Kabul tarihi/Accepted: 20.07.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Rujnan TUNA, Doç. Dr.
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı, Kartal Cevizli Yerleşkesi - Atalar Mahallesi, Şehit Hakan Kurban Caddesi, 34862, Kartal - Cevizli/İstanbul
E-posta: rujnantuna@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-5156-3781

Safiye ŞAHİN, Doç. Dr.
ORCID: 0000-0003-1734-9586

Öz

Amaç: COVID-19 virüsünün bulaşmasını engellemek amacıyla alınan önlemler neticesinde zorunlu olarak uzaktan eğitime geçilmiş ve üniversite öğrencileri bu durumdan etkilenmiştir. Bu çalışma ile sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitime ilişkin algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışma tanımlayıcı ve kesitsel olarak tasarlanmıştır. Araştırma verisi kapsam geçerliği yapılan yedi önermelik çevrimiçi anket yöntemi ile toplanmıştır. Araştırma İstanbul'daki bir devlet üniversitesinin sağlık bilimleri fakültesinde Aralık 2020-Ocak 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmanın örneklemini 261 öğrenci (hemşirelik, sağlık yönetimi ve sosyal hizmet) oluşturmuştur. Veriler SPSS 22 istatistik programında betimleyici (sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma) yöntemlerle analiz edilmiştir.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun uzaktan eğitimi gelecekte tercih etmemesi (%44,8), geleneksel eğitimi uzaktan eğitime tercih etmesi (%76,6), uzaktan eğitim kalitesini tatmin edici bulmaması (%61,3), sınıf içi etkileşimin öğrenme üzerinde etkili olduğuna inanması (%85,8), ve uzaktan eğitimi mesleki uygulama derslerinin verilmesinde yetersiz kaldığına inanması (%88,9) nedenleriyle uzaktan eğitimi olumlu algılamadıkları (%46,4) bulunmuştur.

Sonuç: Sağlık bilimleri fakültesi öğrencileri tarafından uzaktan eğitimin etkin bir öğrenme aracı olarak görülmediği ve benimsenmediği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Algı, COVID-19 pandemisi, sağlık bilimleri fakültesi, uzaktan eğitim, üniversite öğrencileri.

Abstract

Objective: Distance education has been compulsory, and university students have been affected by this situation, as a result of the precautions taken to prevent the transmission of the COVID-19 virus. With this study, it was aimed to determine the perceptions of university students studying at the health sciences faculty regarding distance education applied during the COVID-19 pandemic process.

Material and Method: This study was designed descriptively and cross-sectionally. The research data were collected by the online questionnaire method with seven propositions, whose content validity was carried out. The research was collected at the faculty of health sciences of a state university in Istanbul between December 2020 and January 2021. The sample of the study consisted of 261 students (nursing, health management and social work). The data were analyzed with descriptive (number, percentage, mean, and standard deviation) methods in the SPSS 22 statistical program.

Results: It was found that they did not perceive distance education positively (46.4%) because they believed that the majority of the students participating in the study do not prefer distance education in the future (44.8%), prefer traditional education to distance education (76.6%), do not find the quality of distance education satisfactory (61.3%), believe that in-class interaction is effective for learning (85.8%) and believe that distance education is inadequate (88.9%) in giving vocational practice courses.

Conclusion: It can be said that distance education is not seen and adopted as an effective learning tool by health sciences faculty students.

Keywords: Perception, COVID-19 pandemic, faculty of health sciences, distance education, university students.

1. Giriş

Çin'in Wuhan kentinde 31 Aralık 2019 tarihinde ortaya çıkan COVID-19 virüsü, tüm dünyayı etkisi altına almış ve 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir (1). Ülkemizde ise ilk vaka 11 Mart 2020 tarihinde tespit edilerek Sağlık Bakanı tarafından duyurulmuştur (2). COVID-19 virüsün hava yolu ile kolayca bulaşması nedeniyle, başta sosyal mesafe olmak üzere çeşitli korunma yöntemleri uygulanmaya başlamış ve ülkemizdeki üniversiteler de 16 Mart 2020 tarihinden itibaren uzaktan eğitime geçiş yapmışlardır (3-6).

Uzaktan eğitim, bilgisayar, mobil telefon, tablet gibi teknolojik ürünlerden ve internet bağlantısından yararlanılarak, öğrencinin fiziksel sınıf ortamı dışında ev, iş yeri gibi dilediği yerden eğitim faaliyetlerine katılabilmesidir (7,8). COVID-19 pandemisinin başlamasıyla zorunlu olarak uzaktan eğitime geçen üniversiteler bu duruma hazırlıksız olarak yakalanmışlardır (9). Her ne kadar COVID-19 pandemisi öncesinde uzaktan eğitim ile bazı programlar verilse de, bütün eğitim programlarının uzaktan eğitimle verilmesi üniversitelerin planlama ve hazırlık yapmalarını zorlaştırmıştır (10). Bu süreçte, hem üniversite yöneticileri, hem akademisyenler, hem de öğrenciler uzaktan eğitim tecrübelerinin yetersizliği nedeniyle hazırlıksız yakalanmışlardır (11).

1.1. COVID-19 Pandemisinde Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitim; öğrenci, eğitimci ve eğitim ortamı etkileşimindeki kısıtlılıkları ortadan kaldırmak ya da azaltmak amacıyla, bilişim teknolojilerini kullanan farklı disiplinleri bünyesinde barındıran bir alandır (8). Yüzyüze ya da geleneksel olarak adlandırılan eğitim yöntemi ile kıyaslandığında uzaktan eğitimin çeşitli avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır (11-13). Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla avantajlarına bakıldığında; fiziksel mekân sınırlılığını ortadan kaldırması (14), zaman tasarrufu (15, 16) ve zaman esnekliği sağlanması (13, 16) ile öğrencilere istediği zaman tekrar izleyebilme fırsatı sunmaktadır (17). Bununla birlikte uzaktan eğitimin öğrenci-öğretmen ve öğrenciler arasındaki etkileşimini azaltması (18), uygulamalı eğitimlerin uzaktan eğitim yoluyla verilmesinin bazen zor, bazen de imkânsız olması (15, 19), internet altyapısı ve teknolojik cihazlara ulaşım eşitsizliği (15, 20, 21) ile birlikte yaşanan arızalar (16, 19, 22, 23), verilerin güvenliği (24) ise sayılabilecek dezavantajlar arasındadır.

Öğrencilerin uzaktan eğitime geçiş sürecinde yaşadıkları duygular ve uzaktan eğitim algılarına yönelik olarak çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmüştür (13, 17, 22). Bu çalışmalarda COVID-19 pandemisi süresince uygulanan uzaktan eğitimin avantaj ve dezavantajlarının yanı sıra eğitimin etkinliği de araştırılmıştır. Uzaktan eğitim sürecinden etkilenen pek çok paydaş (öğretmen, öğrenci, eğitim kurumları, yöneticiler, aileler, vb.) bulunmaktadır. Ancak literatürde uzaktan eğitimden etkilenen en önemli grubun öğrencilerin olduğu belirtilmektedir (25). Öğrenci grubunda ise özellikle mesleki uygulamanın çok önemli olduğu sağlık alanında eğitim gören üniversite öğrencileri yer almaktadır. Bu nedenle, sağlık alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecine ilişkin algılarının belirlenmesi, sağlık sisteminin içerisinde yer alacak adaylarının eğitim kalitesinin iyileştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu bilgilerden yola çıkarak, bu çalışma COVID-19 sürecinde bir devlet üniversitesindeki sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin uzaktan eğitim algılarının belirlenmesi

amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmayla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- COVID-19 sürecinde sağlık bilimleri fakültesi öğrencileri uzaktan eğitimi nasıl algılamaktadırlar?

- Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin uzaktan eğitim algılarının demografik değişkenlere göre %'lik dağılımları nasıldır?

- Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin uzaktan eğitim algılarının bölüm ve sınıf değişkenlerine göre %'lik dağılımları nasıldır?

2. Gereç ve Yöntem

2.1. Araştırmanın Tipi

Çalışma tanımlayıcı ve kesitsel tasarımda gerçekleştirilmiştir.

2.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma İstanbul'daki bir devlet üniversitesinin sağlık bilimleri fakültesinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma verileri Aralık 2020-Ocak 2021 tarihleri arasında toplanmıştır.

2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma evrenini, sağlık bilimleri fakültesindeki 970 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Fakültede aktif olarak eğitim veren hemşirelik, sağlık yönetimi, beslenme ve diyetetik, odyoloji ve sosyal hizmet olmak üzere beş bölüm bulunmaktadır. Bu bölümlerden hemşirelik, sağlık yönetimi ve sosyal hizmetin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarında öğrencileri bulunmaktadır. Beslenme ve Diyetetik bölümünün ise sadece birinci ve ikinci sınıfta; odyoloji bölümünün ise sadece birinci sınıfta öğrencisi bulunmaktadır. Basit rastgele örnekleme yöntemi (26) ile fakültedeki tüm üniversite öğrencileri çalışma kapsamına alınmış, çalışmaya katılmayı kabul eden 261 öğrenciden değerlendirmeye uygun veri elde edilmiştir. Bununla birlikte beslenme ve diyetetik (n: 2) ile odyoloji (n: 5) bölümlerinden yeterli katılım sağlanamamış, bölüm temsilyetlerini sağlamayacağı gerekçesiyle beslenme ve diyetetik ile odyoloji bölümlerinin öğrencileri çalışma dışında bırakılmıştır. Araştırmaya geri dönüş ve evrene ulaşma oranı %26,91 olarak belirlenmiştir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları; tanıtıcı bilgi formu ve öğrencilerin uzaktan eğitim algısını değerlendiren yedi önermedir.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin yaşlarını, cinsiyetlerini, sınıflarını ve okudukları bölümü belirlemeyi amaçlayan dört soruluk bir ankettir.

Uzaktan Eğitim Algısını Değerlendiren Yedi Önerme: Çalışma verileri "COVID-19 sürecinde uzaktan eğitimin nasıl algılandığına" yönelik uluslararası literatür taraması sonrası (22-24) araştırmacılar tarafından oluşturulan 7 önerme ile toplanmıştır. Her bir önermede "hayır, kararsızım, evet" seçenekleri bulunmaktadır. Veriler toplanmadan önce oluşturulan veri toplama aracının kapsam geçerliliğini sağlamak için önermeler Lawshe (1975) tekniği kullanılarak 5 uzman görüşüne sunulmuştur (27). Yapılan değerlendirmeler sonrasında 7 önermenin kapsam geçerlik indeksi 0,691 olarak hesaplanmış olup, önermelerin kapsam geçerliliği istatistiksel olarak anlamlı düzeyde belirlenmiştir (27). Analiz sonrası önermelere son hali bir uzman tarafından verilmiştir.

2.5. Verilerin Toplanması

Araştırma verisi kapsam geçerliği yapılan 7 önermelik çevrimiçi anket yöntemi ile toplanmıştır. Çalışma verisinin elde edilebilmesi için her fakülte'deki bir bölümün sınıf temsilcileri ile iletişime geçilerek anket online olarak ulaştırılmıştır, çalışma hakkında bilgi verilmiş, çalışma bulgularının ve katılımcılara ait bilgilerin gizli kalacağı belirtilerek, online anketin bölümdeki öğrencilerle paylaşılması istenmiştir. Bununla birlikte çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu da belirtilmiştir.

2.6. Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler IBM SPSS Statistics 22.0 (İstanbul Medeniyet Üniversitesi lisanslı) paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde betimleyici (sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma) analiz kullanılmıştır. Veri toplamada kullanılacak 7 önermenin kapsam geçerlik indeks hesaplamaları ise Microsoft Excel 2013 programıyla yapılmıştır.

2.7. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın uygulanması için İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan etik kurul onayı (Tarih: 27.10.2020, Sayı: 2020/35) ve çalışmanın gerçekleştirildiği fakülte'den kurum izni (Sayı: 70734980-605-E.21851, Tarih: 30.11.2020) alınmıştır. Çalışma öncesi online anket linkinin paylaşıldığı öğrenci temsilcileri çalışma hakkında bilgilendirilmiştir. Ayrıca çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olup, online anketin giriş kısmında çalışmaya katılan gönüllüler çalışma hakkında bilgilendirilmiştir. Bununla birlikte çalışmada araştırma ve yayın etiğine de uyulmuştur.

3. Bulgular

Araştırmaya katılan sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin demografik özellikleri, bölüm ve sınıfları değerlendirildiğinde; büyük çoğunun kadın (%87,0), sağlık yönetimi (%57,5) ve hemşirelik (%38,7) bölümü öğrencisi, üçüncü sınıf öğrencisi (%26,8) olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların yaş ortalamasının ise 20,47±2,05 olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri Bölüm ve Sınıf Bilgileri (N: 261)

Değişkenler	n	%	
Cinsiyet	Kadın	227	87,0
	Erkek	34	13,0
Bölüm	Hemşirelik	101	38,7
	Sağlık Yönetimi	150	57,5
	Sosyal Hizmet	10	3,8
Sınıf	1.Sınıf	63	24,1
	2.Sınıf	64	24,5
	3.Sınıf	70	26,8
	4.sınıf	64	24,5
Yaş	20,47±2,05 (Minimum=18,00; Maximum=36,00)		

Araştırmaya katılan Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin tamamının uzaktan eğitim algısı genel olarak değerlendirildiğinde; yarısına yakınının (n=121, %46,4), "uzaktan eğitimi olumlu algılamadığı" ve "uzaktan eğitimin gelecekte öğrenme tercihi olmayacağına" (n=117, %44,8) inandığı belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun "uzaktan eğitimin geleneksel öğretimden daha iyi olmadığına" (n=200, %76,6); "uzaktan eğitim kalitesinin tatmin edici olmadığına" (n=160, %61,3); "yüz yüze eğitimde, öğrenmede öğretmen-öğrenci etkileşiminin bir

etkisinin olduğuna" (n=224, %85,8) ve "mesleki uygulamaya çıkmadan, uzaktan eğitim ortamında mesleki uygulamaların gerçekleştirilmesinin yeterli olmayacağına" (n=232, %88,9) inandıkları saptanmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin %39,5 (n=103)'ü de "uzaktan eğitimi güvenli bulmadıklarını" ifade etmişlerdir (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Uzaktan Eğitim Algısı (N=261)

Önerme	Hayır		Kararsız		Evet	
	n	%	n	%	n	%
1.Uzaktan eğitimi olumlu algılıyorum	121	46,4	75	28,7	65	24,9
2.Uzaktan eğitim gelecekte öğrenme tercihi olacaktır	117	44,8	66	25,3	78	29,9
3.Uzaktan eğitim geleneksel öğretimden daha iyidir	200	76,6	44	16,9	17	6,5
4.Uzaktan eğitim kalitesi tatmin edicidir	160	61,3	68	26,1	33	12,6
5.Yüz yüze eğitimde, öğrenmede öğretmen-öğrenci etkileşiminin bir etkisi yoktur	224	85,8	17	6,5	20	7,7
6.Uzaktan eğitim güvenlidir	103	39,5	91	34,9	67	25,7
7.Mesleki uygulamaya çıkmadan, uzaktan eğitim ortamında mesleki uygulamaların gerçekleştirilmesi yeterlidir	232	88,9	19	7,3	10	3,8

Öğrencilerin uzaktan eğitim algıları cinsiyet göre değerlendirildiğinde, öğrencilerin cinsiyet değişkeni fark etmeksizin büyük çoğunluğunun "uzaktan eğitimi olumlu algılamadıkları" (kadınların %44,9'ü, erkeklerin %55,9'u); "uzaktan eğitimin gelecekte öğrenme tercihi olmayacağına" (kadınların %43,2'si, erkeklerin %55,9'u), "uzaktan eğitimin geleneksel öğretimden daha iyi olmadığına" (kadınların %76,7'si, erkeklerin %76,5'i), "uzaktan eğitim kalitesinin tatmin edici olmadığına" (kadınların %61,2'si, erkeklerin %61,8'i), "yüz yüze eğitimde, öğrenmede öğretmen-öğrenci etkileşiminin bir etkisinin olduğuna" (kadınların %85,9'u, erkeklerin %85,3'ü), "uzaktan eğitimi güvenli bulmadıklarını" (kadınların %39,2'si, erkeklerin %41,2'si) ve "mesleki uygulamaya çıkmadan, uzaktan eğitim ortamında mesleki uygulamaların gerçekleştirilmesinin yeterli olmayacağına" (kadınların %89,3'ü, erkeklerin %82,4'ü) inandıkları belirlenmiştir (Tablo 3).

Öğrencilerin uzaktan eğitim algıları sınıflarına göre değerlendirildiğinde, öğrencilerin kaçınıcı sınıfta oldukları fark etmeksizin çoğunluğunun "uzaktan eğitimi olumlu algılamadıkları" (1.sınıftaki öğrencilerin %47,6'sı, 2.sınıftaki öğrencilerin %37,5'i, 3.sınıftaki öğrencilerin %50'si ve 4.sınıftaki öğrencilerin %50'si); "uzaktan eğitimin gelecekte öğrenme tercihi olmayacağına" (1.sınıftaki öğrencilerin %42,9'u, 2.sınıftaki öğrencilerin %40,6'sı, 3.sınıftaki öğrencilerin %52,9'u ve 4.sınıftaki öğrencilerin %42,2'si), "uzaktan eğitimin geleneksel öğretimden daha iyi olmadığına" (1.sınıftaki öğrencilerin %73'ü, 2.sınıftaki öğrencilerin %81,3'ü, 3.sınıftaki öğrencilerin %77,1'i ve 4.sınıftaki öğrencilerin %75'i), "uzaktan eğitim kalitesinin tatmin edici olmadığına" (1.sınıftaki öğrencilerin %60,3'ü, 2.sınıftaki öğrencilerin %50'si, 3.sınıftaki öğrencilerin %68,6'sı ve 4.sınıftaki öğrencilerin %65,6'sı), "yüz yüze eğitimde, öğrenmede öğretmen-öğrenci etkileşiminin bir etkisinin olduğuna" (1.sınıftaki öğrencilerin %82,5'i, 2.sınıftaki öğrencilerin %90,6'sı, 3.sınıftaki öğrencilerin %84,3'ü ve 4.sınıftaki öğrencilerin %85,9'u) ve "mesleki uygulamaya çıkmadan, uzaktan eğitim ortamında mesleki uygulamaların gerçekleştirilmesinin yeterli olmayacağına" (1.sınıftaki öğrencilerin %87,3'ü, 2.sınıftaki öğrencilerin %89,1'i, 3.sınıftaki öğrencilerin %90'ı ve 4.sınıftaki öğrencilerin %89,1'i)

inandıkları saptanmıştır. Bununla birlikte ikinci (%45,3), üçüncü (%48,6) ve dördüncü (%35,9) sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun “uzaktan eğitimi güvenli bulmadıklarını” ifade ederken birinci sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun (%38,1) ise bu konu hakkında kararsız kaldıkları belirlenmiştir (Tablo 3).

Öğrencilerin uzaktan eğitim algıları okudukları bölümlere göre değerlendirildiğinde; hemşirelik (%43,6), sağlık yönetimi (%46,7) ve sosyal hizmet (%70) öğrencilerinin çoğunluğunun “uzaktan eğitimi olumlu algıladıklarını” saptanmıştır. Hemşirelik (%40,6), sağlık yönetimi (%47,3) ve sosyal hizmet (%50) öğrencilerinin çoğunluğunun “uzaktan eğitimin gelecekte öğrenme tercihi olmayacağına” inandıkları belirlenmiştir. Yine hemşirelik (%74,3), sağlık yönetimi (%78) ve sosyal hizmet (%80) öğrencilerinin büyük çoğunluğu “uzaktan eğitimin geleneksel öğretimden daha iyi olmadığını” inandıkları bulunmuştur. Bölümlere göre uzaktan eğitimin kalitesi sorgulandığında hemşirelik (%61,4),

sağlık yönetimi (%60,7) ve sosyal hizmet (%70) öğrencilerinin büyük çoğunluğunun uzaktan eğitimin kalitesini tatmin edici bulmadığı belirlenmiştir. Yine bölümlere göre “yüz yüze eğitimde, öğrenmede öğretmen-öğrenci etkileşiminin etkisi” sorgulandığında üç bölümdeki öğrencilerinin büyük çoğunluğunun da “yüz yüze eğitimde, öğrenmede öğretmen-öğrenci etkileşiminin bir etkisinin olduğuna” (hemşirelik öğrencilerinin %90’ı, sağlık yönetimi öğrencilerinin %84’ü ve sosyal hizmet öğrencilerinin %70’i) inandıkları saptanmıştır. Yine çalışmada hemşirelik (%49,5) ve sosyal hizmet (%50) öğrencilerinin yarısı “uzaktan eğitimi güvenli bulmadıklarını” ifade ederken, sağlık yönetimi öğrencileri bu konuda kararsız kaldıklarını (%36,7) belirlenmiştir. Bununla birlikte hemşirelik (%95), sağlık yönetimi (%85,3) ve sosyal hizmet (%80) öğrencilerinin büyük çoğunluğunun “mesleki uygulamaya çıkmadan, uzaktan eğitim ortamında mesleki uygulamaların gerçekleştirilmesinin yeterli olmayacağını” inandıklarını belirtmişlerdir (Tablo 4).

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyet ve Sınıf Değişkenlerine Göre Uzaktan Eğitim Algısı (N=261)

Önerme		Değişkenler											
		Kadın		Erkek		1.Sınıf		2.Sınıf		3.Sınıf		4.Sınıf	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.Uzaktan eğitimi olumlu algılıyorum	Hayır	102	44,9	19	55,9	30	47,6	24	37,5	35	50,0	32	50,0
	Kararsız	69	30,4	6	17,6	18	28,6	21	32,8	18	25,7	18	28,1
	Evet	56	24,7	9	26,5	15	23,8	19	29,7	17	24,3	14	21,9
2.Uzaktan eğitim gelecekte öğrenme tercihi olacaktır	Hayır	98	43,2	19	55,9	27	42,9	26	40,6	37	52,9	27	42,2
	Kararsız	57	25,1	9	26,5	20	31,7	18	28,1	14	20,0	14	21,9
	Evet	72	32,7	6	17,6	16	25,4	20	31,3	19	27,1	23	35,9
3.Uzaktan eğitim geleneksel öğretimden daha iyidir	Hayır	174	76,7	26	76,5	46	73,0	52	81,3	54	77,1	48	75,0
	Kararsız	38	16,7	6	17,6	14	22,2	9	14,1	10	14,3	11	17,2
	Evet	15	6,6	2	5,9	3	4,8	3	4,7	6	8,6	5	7,8
4.Uzaktan eğitim kalitesi tatmin edicidir	Hayır	139	61,2	21	61,8	38	60,3	32	50,0	48	68,6	42	65,6
	Kararsız	61	26,9	7	20,6	19	30,2	19	29,7	17	24,3	13	20,3
	Evet	27	11,9	6	17,6	6	9,5	13	20,3	5	7,1	9	14,1
5.Yüz yüze eğitimde, öğrenmede öğretmen-öğrenci etkileşiminin bir etkisi yoktur	Hayır	195	85,9	29	85,3	52	82,5	58	90,6	59	84,3	55	85,9
	Kararsız	14	6,2	3	8,8	6	9,5	4	6,3	2	2,9	5	7,8
	Evet	18	7,9	2	5,9	5	7,9	2	3,1	9	12,9	4	6,3
6.Uzaktan eğitim güvenlidir	Hayır	89	39,2	14	41,2	17	27,0	29	45,3	34	48,6	23	35,9
	Kararsız	81	35,7	10	29,4	24	38,1	17	26,6	27	38,6	23	35,9
	Evet	57	25,1	10	29,4	22	34,9	18	28,1	9	12,9	18	28,1
7.Mesleki uygulamaya çıkmadan, uzaktan eğitim ortamında mesleki uygulamaların gerçekleştirilmesi yeterlidir	Hayır	204	89,9	28	82,4	55	87,3	57	89,1	63	90,0	57	89,1
	Kararsız	17	7,5	2	5,9	8	12,7	5	7,8	2	2,9	4	6,3
	Evet	6	2,6	4	11,8	0	0	2	3,1	5	7,1	3	4,7

Tablo 4. Katılımcıların Bölümlerine Göre Uzaktan Eğitim Algısı (N=261)

Önerme		Değişkenler					
		Hemşirelik		Sağlık Yönetimi		Sosyal Hizmet	
		n	%	n	%	n	%
1.Uzaktan eğitimi olumlu algılıyorum	Hayır	44	43,6	70	46,7	7	7,0
	Kararsız	35	34,7	39	26,0	1	10,0
	Evet	22	21,8	41	27,3	2	20,0
2.Uzaktan eğitim gelecekte öğrenme tercihi olacaktır	Hayır	41	40,6	71	47,3	5	50,0
	Kararsız	28	27,7	35	23,3	3	30,0
	Evet	32	31,7	44	29,3	2	20,0
3.Uzaktan eğitim geleneksel öğretimden daha iyidir	Hayır	75	74,3	117	78,0	8	80,0
	Kararsız	19	18,8	23	15,3	2	20,0
	Evet	7	6,9	10	6,7	0	0
4.Uzaktan eğitim kalitesi tatmin edicidir	Hayır	62	61,4	91	60,7	7	70,0
	Kararsız	27	26,7	39	26,0	2	20,0
	Evet	12	11,9	20	13,3	1	10,0
5.Yüz yüze eğitimde, öğrenmede öğretmen-öğrenci etkileşiminin bir etkisi yoktur	Hayır	91	90,0	126	84,0	7	70,0
	Kararsız	5	5,0	10	6,7	2	20,0
	Evet	5	5,0	14	9,3	1	10,0
6.Uzaktan eğitim güvenlidir	Hayır	50	49,5	48	32,0	5	50,0
	Kararsız	31	30,7	55	36,7	5	50,0
	Evet	20	19,8	47	31,3	0	0
7.Mesleki uygulamaya çıkmadan, uzaktan eğitim ortamında mesleki uygulamaların gerçekleştirilmesi yeterlidir	Hayır	96	95,0	128	85,3	8	80,0
	Kararsız	3	3,0	14	9,3	2	20,0
	Evet	2	2,0	8	5,3	0	0

4. Tartışma

COVID-19 pandemisi ile birlikte yaşamın pek çok alanında büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Bu yaşam alanlarından birisi de eğitim alanıdır. COVID-19 pandemisiyle birlikte zorunlu olarak uzaktan eğitime geçilmesi özellikle öğrencileri etkilemiştir. Bu çalışmada COVID-19 pandemisi sürecinde eğitimine uzaktan (çevrimiçi olarak) devam eden sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin algılarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre anketi cevaplayan üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğu uzaktan eğitimi olumsuz olarak algıladıklarını belirtmiştir. Bu araştırma sonucu ile paralel olarak Tümen Akyıldız (17), 12 öğrenci ile gerçekleştirdiği nitel çalışmasında öğrencilerin çoğunun pandemi sürecindeki uzaktan eğitimi; etkileşimi azaltması ve öğretmen ile iletişim problemlerine yol açması gibi nedenlerden dolayı olumsuz olarak değerlendirdiklerini ifade etmiştir. Aynı şekilde Abbasi ve ark. (24) tıp öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%77) uzaktan eğitimi olumsuz algıladıklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın sonuçları ile uyumlu olmayan araştırma sonuçları da mevcuttur. Örneğin, Tartavulea ve ark. (28) Avrupa'dan toplam 248 üniversite öğrencisi ile yaptıkları çalışmada, öğrenciler uzaktan eğitime geçişin eğitimin etkinliğine yönelik etkisini değerlendirmişlerdir. Öğrenciler, 5 noktalı Likert tipi ölçek üzerinden (1=hiç etkili değil, 5= çok etkili) uzaktan eğitimdeki etkileşim yöntemlerinin etkinliğini 3,45 puan ve değerlendirme yöntemlerinin etkinliğini 3,19 puan ile derecelendirerek uzaktan eğitimin etkinliğini ise genel olarak 3,11 puan orta düzeyde değerlendirmişlerdir. Orçanlı ve Bekmezci (29) de üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim algısının olumlu olduğunu belirtmişlerdir. Bu konu hakkında literatürde ortak bir görüş birliği bulunmamakla birlikte özellikle mesleki uygulaması olan sağlık mesleklerinde uzaktan eğitimin genel itibarı ile olumlu algılanmadığını düşündürmektedir.

Araştırmanın diğer bir sonucu da araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitimin gelecekte öğrenme tercihi olacağına katılmaması olup özellikle de mesleki uygulamaların uzaktan eğitim ortamında gerçekleştirilmesinin yeterli olmayacağıdır. Benzer şekilde başka bir çalışmada da öğrencilerin büyük çoğunluğunun uzaktan eğitimi gelecekte tercih etmeyi olumsuz yaklaştıkları bulunmuştur (24). Ancak, bu araştırma sonuçlarının tam aksine, Sudi Arabistan'da 281 sağlık bilimleri fakültesi öğrencisi ile yapılan bir çalışmada ise öğrencilerin %63'ü gelecekte uzaktan eğitimi tavsiye edeceklerini bildirirken, %36,8'i uzaktan eğitimi gelecekte tavsiye etmediklerini bildirmiştir (22). Bununla birlikte hemşirelik, sağlık yönetimi ve sosyal hizmet öğrencileri ile yapılan çalışmalarda uzaktan eğitimi olumlu algılamadıkları ve mesleki uygulamalar için uzaktan eğitimi yeterli bulmadıkları belirlenmiştir (30-32). Sonuç olarak sağlık eğitimi alan öğrencilerin uzaktan eğitimi olumlu algılamadığı ve mesleki gelişimleri adına gelecekte öğrenme tercihi olarak görmek istemedikleri söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin büyük çoğunluğunun yüz yüze olarak sınıf ortamında yapılan geleneksel öğretimi uzaktan eğitime tercih ettikleri belirlenirken, çalışma bulgusunu destekler nitelikte Tümen Akyıldız'ın (17) çalışmasında

da öğrencilerin geleneksel eğitim alışkanlıklarına bağlı olarak, uzaktan eğitimi olumsuz olarak değerlendirdikleri belirtilmiştir. Adnan ve Anwar (20) da bizim çalışma sonuçlarını destekler nitelikte bulgulara ulaşmıştır. Çalışmalarında, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun geleneksel eğitim ile uzaktan eğitim arasında farklılık olduğunu, uzaktan eğitimin geleneksel eğitimden daha motive edici olmadığını, bütün derslerini uzaktan eğitim ile tamamlamak istemediklerini ve geleneksel eğitimdeki yüz-yüze temasın gerekli olduğunu ifade ettiklerini raporlamışlardır. Dolayısıyla, öğrencilerin yüz-yüze sınıf ortamında yapılan geleneksel eğitimi uzaktan eğitimden daha etkili buldukları sonucuna ulaşmışlardır (20). Abbasi ve ark.'nın (24) çalışmaları da araştırma sonucu ile uyumludur. Çalışmalarında öğrencilerin %85'inin uzaktan eğitimin geleneksel eğitimden daha iyi olduğuna katılmadıklarını bulmuşlardır (24). Bu bulgular uzaktan eğitimin, yüz-yüze eğitimle oluşan sosyalleşmeyi sağlamadığını ve göz teması ile kurulan interaktif öğrenmenin yerini dolduramayacağını düşündürmektedir.

Araştırmada öğrencilerin büyük çoğunluğu uzaktan eğitimin kalitesinin tatmin edici olmadığını ve öğretmen-öğrenci etkileşiminin önemli olduğu belirlenirken, araştırma sonucunu destekler nitelikte Abbasi ve ark. (24) tıp öğrencilerinin %69'unun uzaktan eğitimin kalitesinden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Adnan ve Anwar'ın (20), çalışma sonuçları ile uyumlu olarak, araştırmasının bir diğer önemli sonucu da üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğunun sınıf ortamında yapılan yüz yüze geleneksel eğitimde öğretmen-öğrenci etkileşiminin öğrenme sürecinde etkisi olduğunu düşünmeleridir. Uzaktan eğitimin dezavantajlarından birisi de sınıf içi etkileşimi azaltmasıdır. Literatürde, öğrencilerin uzaktan eğitimde sınıf içi öğretmen-öğrenci ve öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimi azalttığını belirttikleri araştırmalar mevcuttur (13, 15, 16). Sonuç olarak uzaktan eğitimin, sunulan eğitimin kalitesini ve sınıf etkileşimi azaltarak sağlık mesleklerinin eğitiminde yetersiz kaldığını düşündürmektedir.

Uzaktan eğitimin güvenli olduğu konusunda ise katılımcıların üçte birine yakın kısmının güvenli olduğunu düşündükleri diğer üçte birinin ise kararsız kalırken, üçte bir katılımcının ise güvenli bulmadıkları tespit edilmiştir. Bu konu hakkında literatürde az sayıda çalışmaya rastlanılmıştır. Bunlardan birisi de Abbasi ve ark.'nın (24) çalışmasıdır. Araştırmaya göre, öğrencilerin %63'ü uzaktan eğitimi güvenli bulmamıştır. Bu bulgu da uzaktan eğitimde veri güvenliğinin istenilen düzeyde sağlanmadığını düşündürmektedir.

Çalışmada hem cinsiyet hem sınıf düzeylerine göre öğrencilerin büyük çoğunluğunun uzaktan eğitimi olumsuz algıladıkları belirlenmiştir. Çalışma bulgusunu destekler nitelikte hemşirelik ve sağlık yönetimi öğrencileri ile yapılan çalışmalarda da öğrencilerin cinsiyetlerine göre uzaktan eğitime ilişkin algılarının benzer olduğu belirlenmiştir (30,31,33). Ancak, Buluk ve Eşitti (9) erkek öğrencilerin uzaktan eğitimi daha etkili bulduklarını raporlamıştır. Orçanlı ve Bekmezci (29) de öğrencilerin uzaktan eğitim algılarının cinsiyete göre değişiklik gösterdiğini belirtmişlerdir. Sağlık yönetimi öğrencileri ile yapılan bir çalışmada da kadın öğrencilerin uzaktan eğitim derslerine katılım sağlamada daha fazla güçlük çektikleri belirlenmiştir (34). Bununla birlikte çalışma

bulgusuyla uyumlu olarak, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre de uzaktan eğitim algılarında bir değişiklik olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (29). Çalışma bulgusunun aksine hemşirelik öğrencileriyle yapılan bir çalışmada özellikle son sınıf öğrencilerinin uzaktan eğitimi daha olumsuz algıladıkları belirlenmiş olup, bu durum mezuniyet için az bir sürenin kalmasına rağmen kendilerini profesyonel çalışma yaşamına hazır hissetmemeleri ile açıklanmıştır (30). Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir diğer çalışmada ise birinci sınıfların uzaktan eğitime daha olumsuz yaklaştığı ve bu durumun bir üst sınıfa geçtiklerinde kendilerini yeterli hissetmemeleri ile açıklanmıştır (33). Sağlık yönetimi öğrencileri yapılan bir diğer çalışmada da uzaktan eğitimin etkinliğinin bulunulan sınıfa göre değiştiği belirlenmiştir (31). Sonuç olarak uzaktan eğitimin hem cinsiyet hem sınıf düzeylerine göre öğrencilerin büyük çoğunluğu tarafından olumsuz algılandığı, mesleki gelişim ve yeterlilik kazanmak adına yetersiz kaldığı söylenebilir.

Bu araştırma özellikle uzaktan eğitim sürecinde mesleki uygulamalı derslere ilişkin algıların belirlenmesi amacıyla sağlık bilimleri fakültesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre, sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu, başta hastaya doğrudan dokunan ve girişim yapan hemşirelik bölümü öğrencileri olmak üzere, mesleki uygulamaya çıkmadan, sadece uzaktan eğitim ortamında öğrenmenin ve mesleki gelişimin yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Bu konu hakkında Keskin Kızıltepe ve Kurtgöz (19) tarafından hemşirelik öğrencilerine yönelik detaylı bir çalışma yapılmıştır. Yapılan bu araştırmanın sonuçları da çalışma sonuçlarını destekler niteliktedir. Literatürde uygulamalı eğitim olarak sağlık alanında eğitim gören öğrencilerin uzaktan eğitim yöntemi ile etkili olarak mesleki uygulama derslerini alamayacakları yönünde görüş bildiren çalışmalar da bulunmaktadır (35, 36). Bununla birlikte hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin uzaktan eğitimi yeterli bulmadıkları (%91,7) ve büyük çoğunluğunun mesleki dersler, laboratuvar ve klinik uygulamalar için uzaktan eğitimi yeterli bulmadıkları belirlenmiştir (30). Yine sağlık yönetimi öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada ne şimdi ne de gelecekte uzaktan eğitimi olumlu algılamadıkları saptanmıştır (34). Benzer olarak yine sağlık yönetimi öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada da %54,9'nun uzaktan eğitimi etkin bulmadığı belirlenmiştir (31). Yine sosyal hizmet öğrencileri ile yapılan bir çalışmada da öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (%65,09) uzaktan eğitimi gelecek dönemlerde devam etmesini istemedikleri, uygulamalı derslerin uzaktan eğitim yoluyla verilemeyeceğine (%87,92) ifade ettikleri ve büyük bir çoğunluğunun (%77,42) uzaktan eğitimin mesleki yaşantılarına olumsuz etki edeceğini düşündükleri saptanmıştır (32). Sosyal hizmet öğrencileri ile yapılan bir diğer çalışmada da %74,9'unun uzaktan eğitimin eğitim-öğretim plan ve beklentilerini olumsuz etkilediği, %52,5'inin ise eğitimin doğrudan yüz yüze olmasını tercih ettikleri belirtilmiştir (37). Sonuç olarak uygulamalı meslek eğitimi alan sağlık meslekleri için uzaktan eğitimin yetersiz kaldığı, mesleki gelişimi olumsuz etkilediği ve yüz yüze olan eğitimin yerini dolduramayacağı söylenebilir.

Araştırmanın sınırlılığı olarak ise çalışmanın tek bir fakülte gerçekleştirilmesi araştırma sonuçlarının genellenmesini önlemektedir. Ayrıca çalışma kapsamına alınan evrenin ancak %27,6'sından geri dönüş alabilmek de bir diğer sınırlılığı oluşturmaktadır. Çalışmanın online olması, öğrencilerin çalışmaya katılım oranını düşürmüştür. Ayrıca

her bölümden dengeli bir öğrenci katılımı da sağlanamamış, yeterli temsiliyeti sağlamayan beslenme ve diyetetik (n: 2) ile odyoloji (n: 5) bölümleri çalışma kapsamına alınamamıştır.

5. Sonuç ve Öneriler

Çalışma sonucunda araştırmaya katılan sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin büyük çoğunluğunun kadın, sağlık yönetimi ve hemşirelik bölümü öğrencisi ile üçüncü sınıf öğrencisi olduğu; hem genel anlamda, hem cinsiyet, hem sınıf hem de bölüm anlamında başta hemşirelik öğrencileri olmak üzere tüm öğrencilerin çoğunluğunun uzaktan eğitimi olumlu algılamadığı, gelecekte öğrenme tercihi olmayacağına inandığı, geleneksel öğretimden daha iyi olmadığına inandığı, kalitesinin tatmin edici olmadığına inandığı; yüz yüze eğitimde, öğrenmede öğretmen-öğrenci etkileşiminin etkisinin olduğuna inandıkları, uzaktan eğitimi güvenli bulmadıkları, mesleki uygulamaya çıkmadan, uzaktan eğitim ortamında mesleki uygulamaların gerçekleştirilmesinin yeterli olmadıklarına inandıkları belirlenmiştir. Özellikle hemşirelik gibi doğrudan hastaya dokunan ve girişim yapan meslekler için uzaktan eğitimin yeterli ve güvenli bir eğitim aracı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak;

- Sağlık eğitimi alan ve mesleki uygulaması olan mesleklerde yüz yüze eğitimin tercih edilmesi,
- Pandemi gibi zorunlu hallerde mümkün olunan en az oranda uzaktan eğitimin tercih edilmesi,
- Uzaktan eğitim sürecinde bilgi paylaşımı ve internet güvenliğinin sağlanması ve öğrencilerin bu konudaki şüphelerinin giderilmesi,
- Sağlık alanında eğitim alan ve hasta ile etkileşimi olan öğrenciler, mesleki uygulama dersini uzaktan almışlar ise mezuniyet öncesinde klinik ortamlarda mesleki uygulama derslerinin telafisinin yapılması önerilmektedir.

6. Alana Katkısı

Bu çalışma uzaktan eğitimin öğrencilere sağladığı avantaj ve dezavantajlarının ortaya konması açısından önem taşımaktadır. Özellikle de mesleki uygulaması olan ve sağlık eğitimi alan lisans öğrencilerinin uzaktan eğitimi nasıl algıladığını ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın uygulanması için İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan etik kurul onayı (Tarih: 27.10.2020, Sayı: 2020/35) ve çalışmanın gerçekleştirildiği fakülteden kurum izni (Sayı: 70734980-605-E.21851, Tarih: 30.11.2020) alınmıştır.

Çıkar Çatışması

Bu makalede herhangi bir nakdi/ayni yardım alınmamıştır. Herhangi bir kişi ve/veya kurum ile ilgili çıkar çatışması yoktur.

Yazarlık Katkısı

Fikir/Kavram: RT, SŞ; **Tasarım:** RT, SŞ; **Denetleme:** RT, SŞ; **Kaynak ve Fon Sağlama:** ; **Malzemeler:** RT, SŞ; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** RT, SŞ; **Analiz/Yorum:** RT, SŞ; **Literatür Taraması:** RT, SŞ; **Makale Yazımı:** RT, SŞ; **Eleştirel İnceleme:** RT, SŞ.

Kaynaklar

1. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ). Virtual press conference on Covid-19 – 11 March 2020 [homepage on the Internet]. 2020 [updated 2020 Mar 11; cited 2021 Mar 16] Available from: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/transcripts/who-audio-emergencies-coronavirus-press-conference-full-and-final-11mar2020.pdf?sfvrsn=cb432bb3_2.
2. Sağlık Bakanlığı (SB) [Internet]. COVID-19, Sağlık Bakanlığı; 2020a [cited 2021 Mar 16]. Available from: <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/gunluk-vaka.html>.
3. Pedersen MJ, Favero N. Social distancing during the COVID-19 Pandemic: Who are the present and future non-compliers? *Public Adm Rev.* 2020;80(5):805-14.
4. Hagger MS, Smith SR, Keech JJ, Moyers SA, Hamilton K. Predicting social distancing intention and behavior during the COVID-19 pandemic: an integrated social cognition model. *Ann Behav Med.* 2020;54(10):713–27.
5. Sağlık Bakanlığı (SB) [Internet]. COVID-19 Bilgilendirme Platformu, Sağlık Bakanlığı; 2020b [cited 2021 Mar 16] Available from: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66516/sosyal-mesafe.html>.
6. Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) [Internet]. 26.03.2020 tarihli Basın Açıklaması; 2020 [cited 2021 March 16] Available from: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/YKS%20Ertelemesi%20Bas%C4%B1n%20A%C3%A7%20A%C4%B1klamas%C4%B1.aspx>.
7. Moore MG, Kearsley G. Distance education: a systems view of online learning (what's new in education). 3rd Edition. Boston, MA: Wadsworth Publishing; 2011. p.200.
8. Bozkurt A. Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *AUAD* 2017;3(2):85-124.
9. Buluk B, Eşitti B. Koronavirüs (COVID-19) sürecinde uzaktan eğitimin turizm lisans öğrencileri tarafından değerlendirilmesi. *J Aware.* 2020;5(3):285-98.
10. Hodges C, Moore S, Lockee B, Trust T, Bond A. The difference between emergency remote teaching and online learning. *Educause Review* [online]. 2020 [cited 2021 March 27] Available from: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>
11. Adedoyin OB, Soykan E. Covid-19 pandemic and online learning: the challenges and opportunities. *Interact Learn Environ.* 2020;28:1-13.
12. Dilmaç S. Students' opinions about the distance education to art and design courses in the pandemic process. *World J Educ.* 2020;10(3):113-26.
13. Muthuprasad T, Aiswarya S, Aditya KS, Jha GK. Students' perception and preference for online education in India during COVID-19 pandemic. *Soc Sci Humanit Open.* 2021;3(1):100101.
14. Smedley J. Modelling the impact of knowledge management using technology. *OR Insight.* 2010;23(4):233–50.
15. Al-Balas M, Al-Balas HI, Jaber HM, Obeidat K, Al-Balas H, Aborajooh EA, et al. Distance learning in clinical medical education amid COVID-19 pandemic in Jordan: current situation, challenges, and perspectives. *BMC Med Educ.* 2020;20(1):341.
16. Bączek M, Zagańczyk-Bączek M, Szpringer M, Jaroszyński A, Wożakowska-Kapłon B. Students' perception of online learning during the COVID-19 pandemic: a survey study of Polish medical students. *Med.* 2021;100(7):e24821.
17. Tümen Akıldız S. College students' views on the pandemic distance education: A focus group discussion. *IJTES.* 2020;4(4):322-34.
18. Arkorful V, Abaidoo N. The role of e-learning, advantages and disadvantages of its adoption in higher education. *Int J Educ Res.* 2014;2(12):397-410.
19. Keskin Kızıltepe S, Kurtgöz A. Hemşirelik öğrencilerinin Covid-19 pandemisi sürecinde aldıkları uzaktan eğitime yönelik tutum ve görüşlerinin belirlenmesi. *J Int Soc Res.* 2020;13(74):558-66.
20. Adnan M, Anwar K. Online learning amid the COVID-19 pandemic: Students' perspectives. *JPS.* 2020;2(1):45-51.
21. Vlachopoulos D. COVID-19: Threat or opportunity for online education? *High Learn Res Commun.* 2020;10(1):16-9.
22. Aziz Ansari K, Farooqi FA, Qadir Khan S, Alhareky M, C Trinidad MA, Abidi T, et al. Perception on online teaching and learning among health sciences students in higher education institutions during the COVID-19 lockdown—ways to improve teaching and learning in saudi colleges and universities. *F1000Res.* 2021;10:177.
23. Shawaqfeh MS, Al Bekairy AM, Al-Azayzih A, Alkatheri AA, Qandil AM, Obaidat AA, et al. Pharmacy students perceptions of their distance online learning experience during the COVID-19 pandemic: a cross-sectional survey study. *J Med Educ Curric Dev.* 2020;7:2382120520963039.
24. Abbasi S, Ayoob T, Malik A, Memon SI. Perceptions of students regarding E-learning during Covid-19 at a private medical college. *Pak J Med Sci.* 2020;36:57-61.
25. Mailizar Almanthari A, Maulina S, Bruce S. Secondary school mathematics teachers' views on e-learning implementation barriers during the Covid-19 pandemic: The case of Indonesia. *Eurasia J Math Sci Technol Educ.* 2020;16(7):em1860.
26. Baltacı A. Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *BEUSBD.* 2018;7(1):231-74.
27. Lawshe CH. A quantitative approach to content validity. *Pers Psychol.* 1975;28(4):563-575.
28. Tartavulea CV, Albu CN, Albu N, Dieaconescu RI, Petre S. Online teaching practices and the effectiveness of the educational process in the wake of the COVID-19 pandemic. *Amfiteatru Econ.* 2020;22(55):920-36.
29. Orçanlı K, Bekmezci M. Üniversite öğrencilerinin Covid-19 pandemisinde uzaktan eğitim algısının belirlenmesi ve bazı demografik değişkenlerle ilişkisi. *IJEAS.* 2020;6(2):88-108.
30. Vaizoğlu D, Uysal N. Covid-19 pandemi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları ile hemşirelik meslek algılarının incelenmesi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi.* 2022;4(2):218-25.
31. Gül ŞN, Kubilay SZ, Arslanoğlu A. Sağlık yönetimi öğrencilerinin uzaktan eğitim ile ilgili algıları. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi.* 2021; 3(2):159-65.
32. Buz S, Afyonoğlu MF. Sosyal hizmet öğrencilerinin covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik değerlendirmeleri: Türkiye'nin yedi bölgesinde yedi il örnekleme. *Toplum ve Sosyal Hizmet.* 2021;1(Covid-19 Özel Sayı):247-69.
33. Durgun H, Can T, Avcı AB, Kalyoncuoğlu B. (2021). Covid-19 Sürecinde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik görüşleri ve kaygı düzeyleri. *DEUHFED.* 2021;14(2):141-47.
34. Yorulmaz M, Söyler S. Covid-19 sürecinde uzaktan eğitim: Sağlık yönetimi öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi.* 2022;9(1):42-54.
35. Dost S, Hossain A, Shehab M, Abdelwahed A, Al-Nusair L. Perceptions of medical students towards online teaching during the COVID-19 pandemic: a national cross-sectional survey of 2721 UK medical students. *BMJ Open.* 2020;10(11):e042378.
36. Suliman WA, Abu-Moghli FA, Khalaf I, Zumot AF, Nabolsi M. Experiences of nursing students under the unprecedented abrupt online learning format forced by the national curfew due to COVID-19: A qualitative research study. *Nurse Educ Today.* 2021;100:104829.
37. Selçuk O, Gencer TE, Karataş Z. Sosyal hizmet öğrencilerinin covid-19 salgını ve uzaktan eğitim sürecine ilişkin tutumları ile psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet.* 2021;32(3): 967-94.